

DEEL IV

GRONDBEZITTERS IN DE 19DE EEUW

Roger De Troyer

A. INLEIDING

De grootste landeigenaars van Heldergem woonden in de tweede helft van de 19de eeuw niet in de gemeente zelf. Dit bleek uit de 'Atlas Parcellaire de la Belgique van P.C. Popp-ancien controleur du cadastre, ingénieur géographique'. Deze kadastrale legger werd te Heldergem gemaakt in 1857.

De grootste eigenaar was Carolus-Joannes De Rhodes, een markgraaf uit Gent. Hij bezat 34 ha 46 a 30 ca. Deze landerijen werden bijeengesprokkeld door de voorouders van de baron, voornamelijk de families De Grutere en de familie Loits (renteboek Latem en Lilaer 1783). Deze laatste familie kocht zijn gronden van de notoire Aalsterse familie De Vremde.

De opvallendste naam was Generaal Le Marrois uit Parijs. De totale oppervlakte van zijn landerijen bedroeg 32 ha 42 a. Het grootste gedeelte lag langs de grens met Woubrechtgem in De Dreef en Holbekskken.

Hoe kwam een officier van het Franse leger aan 32 ha eigendom (in 1835 nog 37 ha)? Hoogstwaarschijnlijk waren het landerijen die tijdens de Franse revolutie in beslag werden genomen en later opnieuw verkocht aan particulieren. Vele gronden van de generaal vielen namelijk samen met gronden van de abdijen van Anchin en Ninove.

Over het wel en wee van deze generaal vernamen we meer in de 'Dictionaire Biographique des Generaux et Amiraux Français de la Révolution et de l'Empire , 1792-1814'. Jean Lonor-François Le Marois werd op 17 maart 1776 geboren in Bricquebec (Manche). Als 17-jarige was hij reeds luitenant bij de artillerie van de Nationale garde van Bricquebec en vocht hij met Napoleon. Reeds als 20-jarige officier werd hij gewond op een veldtocht in Italië. Zijn verdere levensloop is een aanenrijging van veldtochten, verwondingen en toenemende promoties. Hij vocht in Duitsland, Polen, Italië en Nederland. Als generaal keurde hij de veldtocht in 1812 naar Rusland af en bleef in Parijs. Sinds 1818 vinden we hem terug als politicus, weze het minder succesrijk. Hij slaagde er niet in verkozen te worden in het district van de Manche. Hij overleed te Parijs op 14 oktober 1836. Zijn naam staat gegrift op de oostkant van de Arc de Triomphe te Parijs.

B. BELANGRIJKE EIGENAARS DIE BUITEN DE GEMEENTE WOONDEN

De Rhodes, markgraaf, Gent
Le Marrois, Generaal, Parijs

34 ha 46 a 30 ca
32 ha 42 a

H. G. MARROIS

Foto: Koninklijk Legermuseum - Brussel

Van Pottelberghe Eduard, schepen, Gent	13 ha 11 a 90 ca
Steppe Joannes-Bapt., Burgemeester, Nederhasselt	9 ha 56 a 50 ca
Bootz Elisabeth, rentenierster, Namen	9 ha 09 a
Legillon, Brugge	8 ha 03 a
Van Cauter Petrus, landbouwer, Aaigem	6 ha 29 a
Dommer Jan-Baptist, eigenaar, Aalst	6 ha 26 a 30 ca
Deruddere Matheus, rentenier, Aalst	5 ha 30 a 60 ca
Van Durme Augusta, landbouwster, Aaigem	5 ha 00 a 30 ca
de Saedeleer Constant, brouwer, Haaltert	4 ha 26 a
De Wever Felix, landbouwer, Aspelare	4 ha 14 a 60 ca
Van Durme Désiré Franc, landbouwer, Aaigem	4 ha 11 a 70 ca
Dommer Constant Xaverius, Dendermonde en	
De Craecker Jozef Lodewijk, Aalst	3 ha 97 a 80 ca
Baeten Joannes-Bapt., landbouwer, Nieuwerkerken	3 ha 79 a 90 ca
Weduwe Fostier, advocaat, Ronse	3 ha 66 a 90 ca
Van Durme Maria Theresia, echtg. De Vuyst Const., brouwer, Burst	3 ha 56 a 60 ca
Wed. Van Londersele D., molenaarster, Aaigem	3 ha 51 a 80 ca
Van Den Steen Joanna Catharina en Nathalia, landbouwers, Nederhasselt	3 ha 48 a 70 ca
Boone Lud. Joannes, vrederechter, Turnhout	3 ha 14 a 30 ca
Leerens Leon, rentenier, Aalst	3 ha 05 a 50 ca

C. BELANGRIJKE EIGENAARS VAN HELDERGEM

D'Haeseleer Donatus, gehuwd met Van Aelbroeck Maria Josepha. Hij woonde dichtbij de oude kerk. De totale oppervlakte van zijn eigendommen bedroeg 17 ha 30 a 20 cap. Hij bezat 3 huizen.

D'Haeseleer Paulus Josephus, landbouwer, gehuwd met Cauwel Judoca, geboren te Steenhuize. Zij woonden in de Vijverstraat. Zijn eigendom bedroeg 9 ha 88 a en 30 ca. De Swaef Constantinus, gehuwd met De Saedeleer Barbara, Mottedries. De oppervlakte van hun hoeve was 9 ha 86 a.

Antheunis Petrus Anthonius, landbouwer, gehuwd met Scheerlinck Rosalie, Mottedries bezat 5 ha 13 a 60 ca.

Schouppe Constantinus, landbouwer, gehuwd met Anthonus Maria Josepha. Zij woonden in de wijk Oom, Dekkersveld, 4 ha 65 a.

De Swaef Petrus Joannes, landbouwer, gehuwd met Schollaert Christina en Redant Theresia, 4 ha 11 a 80 ca.

Schouppe Dominicus, landbouwer, Kerkstraat, 4 ha 03 a 30 ca.

Goeman Petrus Joannes, gehuwd met Van De Velde Rosalia, Ressegem. Zij woonden in de wijk Oom. Totale oppervlakte 3 ha 11 a 80 ca.

Antheunis Paulus Josephus, herbergier, gehuwd met D'Hont Joanna, Kerksken, Kerkstraat, 3 ha 11 a 80 ca.

Van Audenhove Bernard, landbouwer, Oom, 3 ha.

E.H. Glorieux, pastoor, Hogen Dries, 2 ha 55 a 30 ca.

Het bezit van 54 eigenaars schommelde tussen 1 en 3 ha, waarvan 26 van binnen- en 28 van buiten de gemeente, 319 van de 500 eigenaars waren landbouwers. Vermoedelijk was dit ook hun hoofdberoep.

In de behandelde periode woonden 237 grondbezitters in Heldergem.

Ook openbare besturen en instellingen bezaten eigendommen, o.m.:

'Den armen' van Heldergem	8 ha 56 a 90 ca
De gemeente Heldergem	5 ha 94 a 80 ca
De kerk van Heldergem	66 a 50 ca
Het hospitaal van Aalst	7 ha 89 a 30 ca
'Den armen' van Appelterre	1 ha 26 a 40 ca
'Den armen' van Kerksken	54 a 30 ca
'Den armen' van Letterhoutem	20 a
'Den armen' van Nieuwerkerken	17 a 70 ca

D. BEROEPEN VAN DE EIGENAARS IN 1857

Het grootste deel (142) waren ingeschreven als landbouwers.

Verder waren er :

13 dagloners

6 winkeliers : Beerens Petrus Joannes, Derycke Judocus, Schoon Petrus, Vijverman Joannes- Baptist, De Troyer Joannes-Baptist en Gosseye Carolus-Ludovicus.

3 herbergiers : Baeten Donatus, Maria Joanna en Carolus-Ludovicus, Antheunis Paulus-Josephus en Cobbaert Joannes-Baptist.

3 klompenmakers : Melkebeke Petrus, Verbeken Martinus en De Vuyst Carolus

2 metsers : Brynaert Anthonius en Brynaert Petrus-Antonius

2 barbiers : Lievens Petrus-Joannes en Geerts Jacobus

2 spinsters : Pardaens Amelia en Geert Maria Josepha

1 bakker : Van Tittelboom Bernardus

1 koopman : Lejonc Joannes-Baptist

1 timmerman : Antheunis Franciscus

1 kleermaker : Biesback Petrus-Joannes

1 schoenmaker : De Smet Carolus-Augustus

1 kuiper : Coolens Bertrand

1 smid : Baeten Joannes-Baptist

1 pastoor : E.H. Glorieux Stephanus Modestus

1 wagenmaker : Jacobs Petrus

1 koster : Van Den Neucker Constantinus

1 wever : Allaer Franciscus

4 bijzondere : Paridaens Nathalia, De Rouck Barbara en Mathilde, De Swaef Dorothea en De Smet Maria Josepha

1 particuliere : De Swaef Isabella Livina
 Overzicht en aantal van de verschillende eigenaars volgens hun woonplaats

Aaigem : 51, w.o.

Torrekens Albinus, secretaris	2 ha 07 a 40 ca
Van Londersele Désiré, mulder	2 ha 44 a 30 ca
Van Londersele Karel Lodewijk, mulder	1 ha 27 a 30 ca
Baeten Benedictus, smid	1 ha 71 a 70 ca
Mons Donatus, houtdraaier	26 a 10 ca
Redant Jan-Baptist, burgemeester	22 a
Lippens Raphaël, geneesheer	17 a 30 ca

Aalst : 35, w.o.

De Rudder Joannes-Baptist, rentenier	2 ha 01 a 20 ca
Van Langenhove Camil, bankier	1 ha 02 a 20 ca
Gaussaert André, majoor	84 a 50 ca
Maes Joannes-Emanuel, notaris	41 a 10 ca
Schepers Alfons, student	26 a
Fobus Charles, brouwer	18 a 80 ca

Aalter : 1

Aspelare : 4

Appelterre : 1

Bambrugge : 2

Borsbeke : 3 w.o.

De Vuyst Sebastiaan Jos, notaris	48 a 20 ca
----------------------------------	------------

Brugge : 1

Brussel : 1

De Smet Dominicus, kleerverkoper	16 a 80 ca
----------------------------------	------------

Burst : 2 w.o.

Quintyn Joannes-Baptist, smid	39 a 40 ca
-------------------------------	------------

Denderhoutem : 14 w.o.

Schutyser, kinderen Andreas, mulder	37 a 50 ca
-------------------------------------	------------

De Winter Petrus-Amandus, advocaat	76 a 30 ca
------------------------------------	------------

Baeten Carolus-Ludovicus, smid	20 a 30 ca
--------------------------------	------------

Dendermonde : 2

Elene : 1

Elsene : 1

De Guchteneere Joannes Marie Bernard, ridder	1 ha 97 a 90 ca
--	-----------------

Erpe : 2

Gent : 4 w.o.

Hebbelynck Franciscus, brouwer	23 a 20 ca
--------------------------------	------------

Geraardsbergen : 1

De l'Arbre Franciscus, dokter	2 ha 15 a 50 ca
-------------------------------	-----------------

Haaltert : 16 w.o.	
Breckpot Willem, notaris	34 a 50 ca
Herzele : 6 w.o.	
Van Wayenberg Joannes, burgemeester	70 a 90 ca
Kerksken : 11 w.o.	
Vandersmessen Donatus, mulder	30 a 10 ca
Hendrickx Louis, burgemeester	12 a 20 ca
Letterhoutem : 1	
Mere : 2	
Namen : 1	
Nederhasselt : 37	
Nieuwerkerken : 3	
Ninove : 2 w.o.	
De Coen Carolus Emmanuel, olieslager	41 a 10 ca
Steppe Franciscus, brouwer	14 a 50 ca
Okegem : 3	
Ophasselt : 1	
Oudenaarde : 1	
Outer : 20 w.o.	
Bruylandt Petrus, hoefsmid	39 a
Parijs : 1	
Ressegem / 2	
Ronse : 1	
Sint-Antelinks : 5 w.o.	
Buyse Judocus Joannes, mulder	38 a 20 ca
Sint-Lievens-Esse : 2	
Sint-Maria-Lierde : 1	
Steenhuize : 1	
Turnhout : 1	
Woubrechtgem : 4	
Zottegem : 1	

De totale oppervlakte van Heldergem bedroeg volgens P.C. Popp 472 ha 42 a en 96 ca en was verdeeld in twee Secties A en B. Sectie A lag in het noorden en oosten van de Heldergemstraat en liep verder door langs de linkerkzijde van de steenweg Aalst-Geraardsbergen en de weg naar Sint-Antelinks, sectie B lag langs de rechterzijde. 392 ha 39 a en 66 ca kwamen voor in de tabellen 'land' en waren verdeeld in 1135 percelen. Het grootste stuk had een oppervlakte van 6 ha 79 a en 70 ca en was in het bezit van Generaal Le Marrois. Het nummer van het perceel was 729 Sectie B. Een stuk land van 5 ha 84 a 80 ca behoorde toe aan markgraaf De Rhodes en lag links van de Steenweg Aalst-Geraardsbergen (Terlicht) waar de Heldergemstraat en de steenweg samen komen onder nummer 669-Sectie A.

E. AARD VAN DE GRONDEN

Bossen 15 ha 56 a 30 ca - 56 percelen.

De bosrijkste gebieden waren de Bureck, de Ninovsche Watervalle, het Waveldeken en het Boschveldeken. Het grootste perceel bos, langs de vogelezangbeek aan de grens met Sint-Antelinks, had een oppervlakte van 1 ha 90 a 40 ca. Het lag in de Sectie A nr. 604 en was eigendom van De Wever Felix, een landbouwer uit Aspelare. Dichtbij de grens met de gemeente Outer was er een bos van 1 ha 48 a 80 ca onder nr. 698 Sectie A. De eigenaar was Carolus Joannes De Rhodes. Er lag nog een groot bos in Sectie A perceel nr. 653, langs de grens met Aspelare met een oppervlakte van 1 ha 19 a 60 ca, eigendom van Joannes-Baptist Steppe, burgemeester van Nederhasselt. De oppervlakten van de andere bossen en bosjes varieerden tussen 2 a 20 ca en 68 a en 10 ca.

Hooiland 9 ha 29 a 10 ca - 25 percelen

Het grootste stuk hooiland behoorde toe aan Generaal Lemarois, sectie B nr. 575. Het lag in het Koornveld, oppervlakte 2 ha 80 a 70 ca.

Tuinen 7 ha 30 a 50 ca - 123 percelen

De grootste tuin was eigendom van Donatus D'haeseleer en lag in de Sectie A onder nr. 9 b, oppervlakte 19 a 79 ca.

Boomgaarden 5 ha 32 a 30 ca - 79 percelen

De grootste boomgaard lag in Sectie A nr. 22a. Eigenaar Donatus D'Haeseleer, oppervlakte 23 a 60 ca.

Huizen 4 ha 70 a 60 ca

In 1857 stonden er te Heldergem 195 woningen voor ongeveer 1000 inwoners (in 1871 telde de gemeente 1028 inwoners). De stijging van de bevolking ging langzaam want in 1875 waren er 1065-, in 1885 1064 en in 1890 1095 inwoners.

15 eigenaars bezaten 2 of 3 woningen

D'Haeseleer Donatus, Heldergem	3 huizen
Callebaut Joannes-Baptist, landbouwer, Heldergem	3 huizen
Van Den Driessche Joannes-Baptist, landbouwer, Heldergem	3 huizen
Fransman Carolus, handelaar, Ninove	3 huizen
Callebaut Constantinus, landbouwer, Nederhasselt	2 huizen
De Cock Franciscus, landbouwer, Heldergem	2 huizen
De Vuyst Donatus, werkman, Heldergem	2 huizen
Goossens wed. Constant, landbouwer, Heldergem	2 huizen
Leerens Leon, rentenier, Aalst	2 huizen
Pardaens Amelia, spinster, Heldergem en Pardaens Dominicus, knecht, Nieuwerkerken	2 huizen

Van De Wiele Amandus en Benedictus, landbouwers, Heldergerm	2 huizen
Van De Wiele Petrus Franciscus, landbouwer, Heldergerm	2 huizen
Van Nieuwenhuysse, wed. Joannes-Bapt., landbouwer, Heldergerm	2 huizen
Verbeken Martinus, klompenmaker, Heldergerm	2 huizen

Het grootste huis behoorde toe aan D'Haeseleer Donatus met een oppervlakte van 10 a 90 ca en het kleinste aan Govaert Pierre, 10 ca. Een 9-tal andere kleine woningen hadden slechts een oppervlakte van 20 ca.

Waterputten

De totale oppervlakte van de 11 vijvers, in de volksmond 'putten' genoemd, was 38 a 40 ca. Ze bevonden zich allemaal langs de noordoost kant van de Heldergermstraat. De grootste, 9 a 70 ca, lag aan de woning van de weduwe Van Londersele Gilbert, waar de Bronweg en de Mottedries samenkomen. De tweede grootste 6 a 30 ca bevond zich in de Vijverstraat vóór de woning van Willy D'Haeseleer-Van Rossen Godelieve. Een andere put, even groot, langs de achterzijde van "Caf, Rally" in de Mottedries. In de hoek van de tuin van de pastorie was er een put van 2 are groot en even verder, rechts van de Holbeekweg, was er een van 4 are 40 ca. Op de kaart is er ook een put getekend aan het pleintje van de Mottedries 1 a 70 ca en boven de Hallebaan was er een van 1 a 20 ca groot.

De putten dienden voornamelijk als watervoorraad voor het vee en bij eventuele blussingswerken. Al deze putten zijn verdwenen.

Kerkhof en Kerk 15 a 50 ca

Pastorie 2 a 90 ca

2 schuren 8 a 20 ca

2 gebouwen 1 a 30 ca

1 school 40 ca. lag in de Sectie A, perceel nr. 32 - Oud Dorp. De eigenaar was Fransman Carolus, handelaar, Ninove. Latere eigenaar was de familie Allaer.